

SANTA MARIA DE SANT CUGAT DEL VALLÈS I LES RELÍQUIES DE LES SANTES

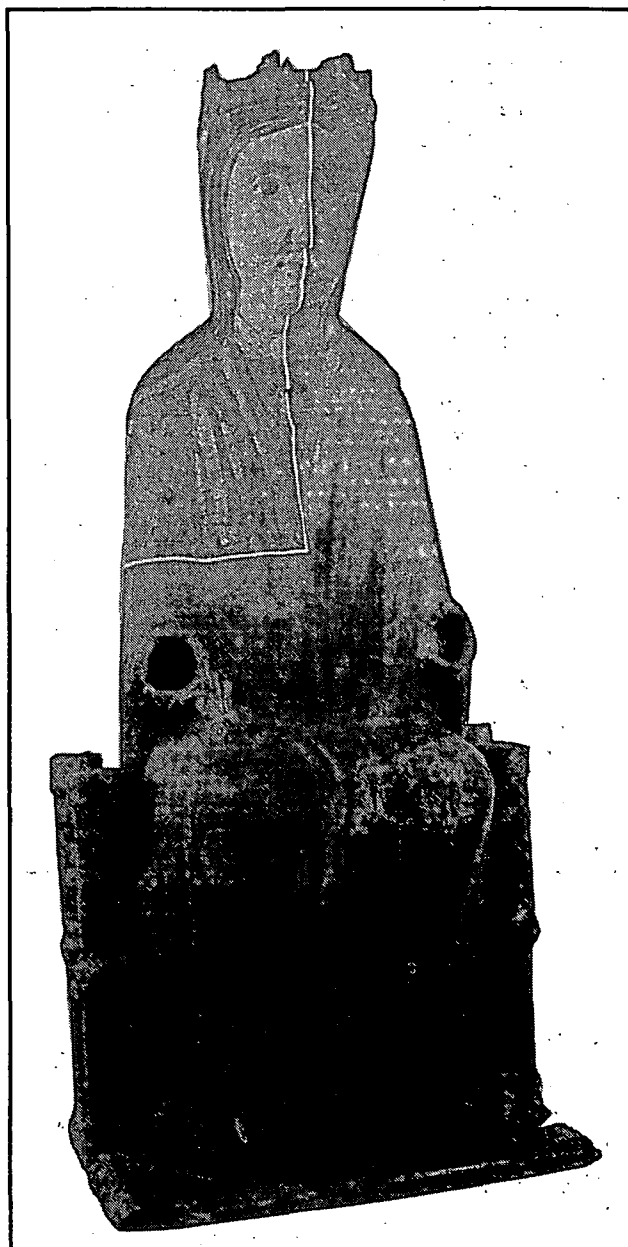
En l'exposició *CATALUNYA RESTAURA* organitzada pel Centre de Restauració de la Generalitat de Catalunya, fou presentada una bella escultura romànica de Marede Déu, lamentablement mutilada, sense braços ni l'Infant Jesús, actualment en curs de restauració.

En el catàleg de l'exposició la imatge és descrita així: *Mare de Déu de Sant Cugat. Segle XII. Talla de fusta policromada. 92 x 41 x 28,5 cm. Museu Municipal d'Art. Castell-cartoixa de Vallparadís. Terrassa (Vallès Occidental). Núm. de registre 2573 Rest. CCR.* El comentari destaca la bellesa de la policromia original, fidel reproducció d'un teixit hispano-àrab, visible únicament en el dors de la imatge ja que la part frontal fou matusserament pintada en diverses ocasions. El seu aspecte, la grandària i el perfil del seu rostre són de la tipologia de la Mare de Déu de Montserrat.

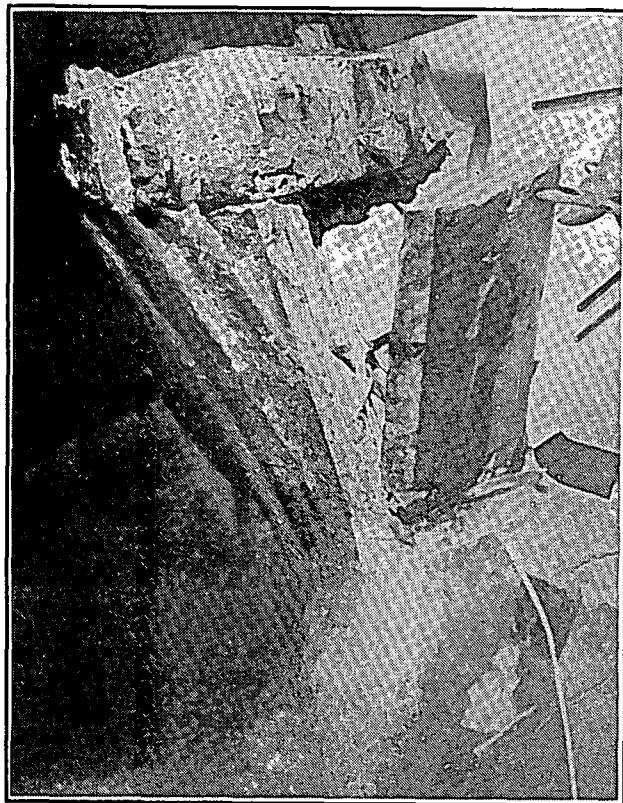
Un bon estudi sobre aquesta escultura va ser publicat l'any 1954 a *GUIA CRÒNICA PARROQUIAL* de Sant Cugat del Vallès pel nostre bon amic i col.laborador, l'historiador sancugatenc Sr. Joan Auladell i Serrabogunyà. Amb motiu de l'any Marià, se'n va editar també una separata a Sabadell. Ara l'autor ens ha enviat còpia d'aquest estudi, enriquida amb les notes corresponents, que guardarem a la nostra biblioteca a disposició dels qui la vulguin consultar.

Per aquest treball sabem que la imatge els anys 1910-1911 era conservada al museu que l'ecònom Mn. Andreu Domènech va aplegar a la casa abacial, avui rectoria, de Sant Cugat. Fotografies en diversos arxius ho confirmen.

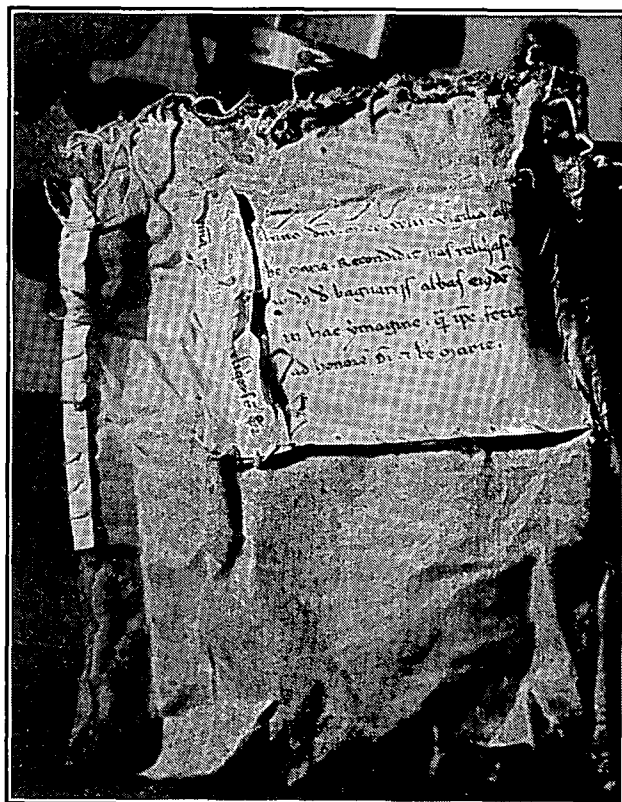
Abans del 1916, quan es va fer el lliurament al bisbat dels objectes que custodiava el petit museu, la imatge ja havia desaparegut i era en mans d'un antiquari de Barcelona, que la va vendre al patrici terrasenc Josep Soler i Palet, en pugna amb el conservador del museu de Vic, Mn. Josep Gudiol, que també la pretenia.

Mare de Déu de Sant Cugat. s.XII
Museu Municipal d'Art. Castell-cartoixa de Vallparadís.
Terrassa.
En procés de restauració al Servei de Restauració de Béns
Mobles de la Generalitat de Catalunya.

Mare de Déu de Sant Cugat. s.XII
Moment de l'obertura del dors del cap
on hi havia la cavitat amb les relíquies.

Mare de Déu de Sant Cugat. s.XII
Saquet de tela que contenia les relíquies amb els pergamins
explicatius del contingut, cosits a l'exterior.

L'autor de l'estudi arriba a la conclusió que aquesta imatge és l'antiga titular de l'altar de Santa Maria del Monestir de Sant Cugat. Abans, Mn. Domènec ja havia manifestat que la considerava *procedent de l'antiga església* i així ho va creure també l'historiador terrassenc Sr. Salvador Cardús, que fou secretari de la Fundació Soler i Palet fins a la seva mort.

Podem ara felicitar el Sr. Auladell que va *descobrir* i identificar aquesta Mare de Déu de Sant Cugat, ja que la seva afirmació ha estat confirmada documentalment amb la recent troballa que ressenyem a continuació.

El passat dia 18 de gener, després d'un examen amb raigs X, efectuat per tal de veure si la peça tenia incorporat algun cos estrany, es va descobrir a l'interior de la imatge, dins el cap de la Verge, una cavitat que amida 13 cm d'alçada per 10 de profunditat, de 5,5 cm d'ample a la part superior i 4,5 cm a l'inferior. La cavitat es troba en la part posterior del cap i el clatell. La tapadora era totalment dissimulada per l'estofat i la policromia de la imatge.

Dins d'aquest amagatall es va trobar un saquet de relíquies de 16,5 x 14,3 cm amb tres pergamins cosits, i amb les següents inscripcions:

Anno Domine M.CC.XVIII. In vigilia Assumptione Beate Marie.

Raimundus de Bagnariis, abbas Sancti Cucuphatis, recondit has reliquias in capite huius ymaginis, quam ipse fecit fieri in honorem Dei et

Beate Maria, videlicet de Presepio et Sepulcro Domini et reliquias sanctorum Apostolorum Simonis et Jude, Sancto Cucuphatis et Sancti Neopolitani martiris et beati Ylarii et sanctarum Juste

et Simproniane et de cruore Sancti Johannis baptiste et Sanctas Massas

et in sacco

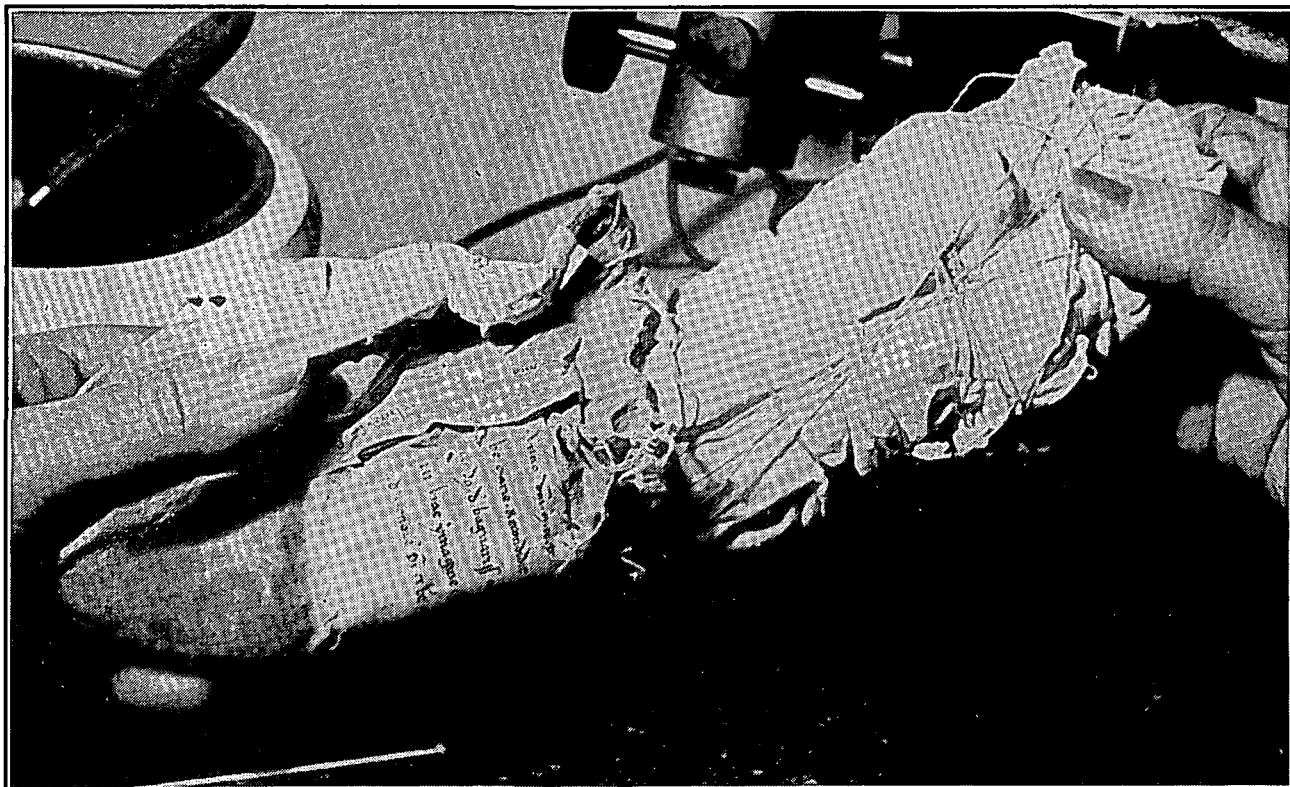
isto multe sunt reliquie quorum nomina nescimus.

El petit pergamí cosit a l'altra banda del saquet és un resum de l'anterior i, en el cosit de través, es llegeix:

In sacco isto multe reliquie sunt quorum nomina nescimus

El contingut d'aquests pergamins queda descrit en el major que, traduït pel Dr. Antoni Pladevall, diu:

L'any del Senyor 1218, a la vigília de l'Assumpció de la Mare de Déu, Ramon de Banyeres, abat de

Mare de Déu de Sant Cugat. s.XII
Moment de l'obertura del saquet exterior que contenia una altra bossa lligada amb les relíquies en el seu interior.

Sant Cugat, va dipositar aquestes relíquies en el cap d'aquesta imatge que ell va manar fer a honor de Déu i de Santa Maria. Les relíquies són del Pessebre i del Sepulcre del Senyor, relíquies dels Sants Apòstols Simó i Judes, de Sant Cugat i de Sant Neopolità màrtirs, de Sant Hilari, de les Santes Justa i Semproniana, de la Sang de Sant Joan Baptista, de les Santes Masses, i també en aquest sac relíquies el nom de les quals ignorem.

Dintre d'un segon saquet de tela, col.locat en el primer, hi havia dotze petits paquets, coberts amb tela i lligats amb un fil, amb la identificació de les relíquies que contenien. Un d'aquests porta el nom de les Santes Justa i Semproniana en un petit pergamí; en els altres paquets uns trossets de paper identifiquen les relíquies corresponents.

La troballa és de gran valor històric, ja que a més de datar la imatge, considerada fins ara com del segle XII, ens dóna notícia de l'abat que va manar construir-la. En l'abaciologi de Sant Cugat, publicat per J. de Peray en la seva obra *Sant Cugat del Vallès, su descripció y su historia* (Barcelona 1931), els anys entre 1211 i 1220 hi figuren com a *sede vacante*, ja que inicia les actuacions de l'abat Ramon de Banyeres l'any 1220. Encara que actualment ja es coneixia que l'any 1215 fou elegit aquest abat, l'esmentat pergamí confirma una seva actuació de l'any 1218.

Per als mataronins aquest descobriment té una especial importància, ja que és la primera vegada que en un document original s'esmenta l'existència de les relíquies de les nostres Patrones. Fins ara, pel llibre de Lluís Ferrer i Clariana, sabem que relíquies de les Santes foren dipositades, juntament amb les d'altres sants, en un altar del monestir de Sant Esteve de Banyoles, l'any 1089, quan es va fer la seva consagració. Però aquesta notícia ens ve d'una transcripció del segle XV. El mateix autor també ens indica que l'any 1099 foren dipositades relíquies de les Santes en la consagració de l'altar de Santa Maria del propi cenobi de Sant Cugat, precisament l'altar de la Verge objecte d'aquest estudi. L'acta de la seva consagració es troba transcrita en el *Sacramentarium* o missal del segle XII que pertanyia al mateix altar, conservat ara a l'Arxiu de la Corona d'Aragó (Fons de Monacals de Sant Cugat, núm. 47).

En aquesta transcripció consta el nom *Justa* en lloc de *Juliana*, cosa que Ferrer Clariana va considerar com un possible error de còpia ja que en cap altre calendari, leccionari o relació de relíquies del monestir hi figura santa Justa. Ara, però, tenim un altre document original de la mateixa època amb el mateix nom. Per tant, queda oberta la qüestió als estudiosos ja que tots els escrits més anteriors són transcripcions i els coneixements actuals no poden precisar quan, ni de quina manera, s'efectuà aquest canvi de nom.

El Dr. Pladevall indica que el principal interès de les relíquies és en els seus titulars, sants venerats en el cenobi, cosa evident en el cas de Sant Cugat i de les Santes Justa i Semproniana, *segurament les Santes Patrones de Mataró lligades a la vida de Sant Cugat* o bé relíquies portades probablement de Jerusalem per algun pelegrí, com podria ser amb les del Pessebre i Sepulcre del Senyor o dels Apòstols.

La imatge de la Mare de Déu de Sant Cugat portava al pit, en forma d'un joiell, un altre reliquiari, ara buit. Com diu el Sr. Auladell *el culte a la imatge-estàtua anà íntimament lligat amb el culte a les relíquies*. A l'època moltes imatges porten la relíquia del sant que representen o bé, com en el cas del Crist de Sant Joan de les Abadesses, anomenat el Santíssim Misteri, el mateix Pa Eucarístic. Però fins ara no es coneixia cap cas en què les relíquies fossin amagades dins la imatge, sense cap senyal exterior, de la mateixa manera que es dipositaven en la consagració d'un altar. Hem consultat bibliografia i liturgistes diversos i no ens han donat cap notícia d'aquest ritus de recondir relíquies dins d'una imatge. Els mitjans tècnics actuals permetran als investigadors de conèixer si en les imatges marianes que es troben als nostres museus es repeteix aquest fet.

Ens diu el Dr. Pladevall que havia sentit explicar al Dr. Junyent que en el moment de la recuperació de les imatges, a la fi de la guerra civil, n'havia vista una que tenia al darrera seu una cavitat amb una estàtua de terracota que podria ser una deessa; en aquest cas la Verge estava per sobre d'ella. Però fins ara, com hem dit, mai no s'havia trobat cap imatge amb un reconditori dins la testa de la Mare de Déu.

Hem d'agrair al Servei de Restauració de la Generalitat de Catalunya, que tantes vegades ha col·laborat en les nostres restauracions, les facilitats que ens ha donat per veure aquesta imatge i la tramesa de les fotografies que publiquem.

Un petit descobriment com el que hem ressenyat dona nova llum a tota una sèrie de qüestions, que potser donàvem per resoltes, i que ara caldrà considerar de nou. També ens en planteja de noves que sens dubte seran estudiades pels bons especialistes del nostre país.

R. S. i F.

VI SESSIÓ D'ESTUDIS MATARONINS. COL·LOQUI SOBRE LA FI DE LA GUERRA CIVIL A MATARÓ.

El dissabte dia 15 d'abril, a la tarda, a l'estatge del Museu Arxiu, tingué lloc la VI SESSIÓ D'ESTUDIS MATARONINS. Es presentaren les dotze comunicacions rebudes, resum de treballs d'investigació en curs sobre la història de la ciutat, i l'edició corresponent a la V SESSIÓ, celebrada l'any 1988.

Acte seguit es realitzà el COL·LOQUI, en el qual hi participaren Manuel Salicrú i Puig, director del Museu Arxiu, Josep Fradera i Soler, conseller de Cultura de l'Ajuntament de Mataró, Joan Ballejà i Prat, mataroní que va viure la retirada i l'exili com a soldat republicà, Jaume Lladó i Font, conservador d'antiguitats del Rosselló, i Ramon Gual, regidor de Codalet, professor al Liceu Renouvier de Prada i promotor d'iniciatives culturals a la Catalunya Nord, aquests dos darrers com a fills respectivament de Francesc Lladó i Casas i de Julià Gual i Masoller (Jordi Cançons), dos mataronins que, per la seva militància, van morir a l'exili. El col·loqui fou presentat per Carles Marfà i Riera, membre de l'equip del Museu Arxiu i director del Museu Comarcal del Maresme.

Les intervencions dels ponents, en especial la de Ramon Gual, il·lustrada amb diapositives de la retirada, els camps de concentració i la vida a l'exili de la seva família, i les dels assistents van fer ressaltar molts aspectes que marcaren a Mataró i els mataronins a la fi de la guerra civil.

Durant l'acte es presentà també el llibre *Crònica de la guerra civil a Mataró (1936-1939)*, editat pel Museu Arxiu, que recull els articles publicats per Manuel Salicrú i Puig als *FULLS*, a més de la intervenció de l'historiador Josep M. Fradera i Barceló al *Col·loqui sobre els fets de juliol de 1936*, que tingué lloc al Museu Arxiu el 18 de juliol de 1986.

Foto: Miquel Sala. MASM.